

15 — BILO JEDNOM U RAVNOME SREMU

Poratnoga leta dođe u selo crnokaputaš čovek, nekakav grabancijaš i pusti kartaroš; ujaši taj na mopedu gonjenom ko zna po čijim drumovima, ispred kafane ga rasedla i, odjedared, bi ošacovan, te glas o njemu ode čak i na kraj dobanovačkog šora, kojuda su vozovi zalegali po šinama, odnoseći sakate sa friško probijena fronta; još sa kafanskog basamka, levim okrajkom budnih usta – dok je desnim poručiv'o špricera – taj se dođoš zapljunu ovako, a tu bejahu Ćuća, Vižlja, Cuda i Civra Baćurac: Sremci, zbogom pameti, ovoga vam ljeta gusjenice poraniše sa dudova.

U gonku, docnije, u 'ladovini, pre neg' će namiriti stoku, sedio je Vižlja, mučio po glavi dođoševe reči, i zagled'o u svoja četir' dudu, što ih je, onomad, deda Lube zadudio, teške, crne šamdudove; i čudio se, badava, gusenicama, debelim za na vr' britve, a još rumenim, kako sa dudova miču, pa sve po stolu, u gonku, trapaljaju, i u šušnju se moče, lude bube.

Uncutarija, misli Vižlja, pa pođe da izvlači vodu iz bunara; ulazi u obore, svinjama, merka Šargu i dlanom ga po plećki ispitiva, pa, onako, za sebe, kaže – a, još koji dan, Šargo, pa ću vas u rit terati; i sve tako, dok bikovima nosi sena, šacuje one dudove, a gleda preda se, u gusenice da ne korakne, kad već dudinja ni od korova nema, da bar vedro, dva, u obore baci.

Tek, neki mu vrug ne dade mira, viknu ženskoj čeljadi šta po kući da se uradi, pa ode na šor, šorom do kafane.

Unutri onaj crnokaputaš sedi, sve neke pubove ređa i ljudima divani, a slušaju ga kanda sporo; sa leđi ga promerka Vižlja, zaliči mu na kojekakvu gusenicu – crna mu štrafta kaputa pada na pod, a okolo nje, žuta paučina, od dima birtijaškog pleva, glava mu bez šije, a oko na potiljku; o gusenicama parla, kaziva i poučiva o protivuteži dudinjama, te da na pola vedreta dudinja ide celo vedro gusenica, jer ne valja, kaže, da sa duda pretekne, nego popola.

Priđe Vižlja astalu, a tu na čašu dolivaše, na karti gubitaši, Čuća, Cuda i Civra Baćurac, svojski ausšpilovani u pubovanju, malo više

krajcovanih guzica od silnog slušanja; priđe, dakle, sede čovek među ljude, i upita ih, krtane i uncute nijedne, 'oće li preterivati u rit, Muždalovi i Čikoševi već jesu, kak'e asne od badava sedenja u birtiji, di im nije mesto.

Donesoš pred njega špricera, a sve ga nešto ućutkivaju, neke mu naopako poglede dobacivaju, k'o da je s oraja pao; ima se u rit kade, kažu mu, no, poslušaj ti ovoga čoveka, što je doš'o i odocnelu nam štampu don'o; a crnokaputaš isuče novinu sutrašnju, pa šljask, pred Vižlju – piše li o'de, Vižljo, da je svinjama tvojim u oborima tijesno?, pa beštelova još špricera.

Vižlja pomisli da su cvrcnuti, kada tako divane, a sve onako, izokola, dovoljno pismen da zna pismen da je nedovoljno, izbegiva u one novine, što mu pod nos poturivaju, da pogleda; no, crnokaputaš, pošto ga umi iroškim pogledom, stade i njemu drobiti učeno o gusenicama, te reče da još piše, i pokaza na neke novine prek'sutrašnje, da će Vižlja sutra biti zdravo biven. Ljudi u čudo padoše, ta, ko bi Vižlju tuk'o, čovek krotak k'o preklano nazime, ali, crnokaputaš drži svoje, i šlus; pa onda počeo govoriti da ima u ovome selu puno avlija

koje se od zemlje otimadu, i tvrdi, a opet u one novine, sutrašnje, prstom upire, da iz ovdašnjih kotobanja, ambara, kačara, kočina, štala, obora, a i pušnica, špajzova i vajata, prosipa se i presipa, ma i pod čatlovom da rodi; a onda o gusenicama udari divaniti, i o meri dudinja, a Vižlju merka i ceni, k'o da mu meru za grunjak uzima, okom ga pipa i šnajderiše s njime.

No, crnkaputaš, na koncu toga, osmudi obraz ukraćalim kezom, pa poruči belog, i kaza: 'ajd', Sremci, majku vam božju, koji će mi pjevat'?

Vrpolje se oni, stiska neka, Ćuća gurka Cudu, Cuda gleda Civru, a tek će birtaš: Ćuća drži pevnicu, u crkvi, a ume i pevati, onako, kasti, naše pesme. Pa, pjevaj, Ćućo, crnkaputaš će. A ovaj se snebiva, češe pod senkom svojom nešto, traži iza šanka da mu dodadu tamburicu, pa poče, a u grlu ga grebe: Čija kola, čija kola šklepeću sokakom... To su naša, to su naša, idu sa salaša...

Još dok je tamburica preoravala kroza pesmu, videše ljudi da dođoš nešto lice kiseli, da li od vina, ili od nečega što ga je u mislenju žacalo, nije se moglo doakati, tek, reče im: Majku vam božju, Sremci,

ta su vaša kola ljudski pretovarena; pa ućuta, i crvenim pubovima poseće nešto kartaroške sitneži, sa astala.

Zgledali se ljudi, u kafani, ćute. Ovaj duva u šnuf tiklu, onaj beze-
cuje luft, a svi gledaju poda se.

Te noći, dok je pet'o kaparis'o busiju na kotobanji, zalajaše puli-
ni u avliji Vižljinoj; isteriva Vižlja iz obora svinje; il' je obor tesan, il'
se svinje presipadu. Stiže čelobašte, a orosilo malko, sve sija okolo
lucerka pod mesečinom, a zemlja meka, kao čeljade živa; izadoše kraj
žita, Peslaćeve njive, posle idu Kerečkih, pa Stepanovića, a onda, još
kroza mesečinu, za frtalj ofikarenu i topliju, zađe povorka kraj
ku'ruza, Vižlja pozadi, lagano, osluškiva, sve pulini rede, svinje ko
pod konac, u pomrčini.

Stiže na Dunav sa suncem, sede na pesak, kraj skele, zavitla puli-
ne poimence, pa uze da fruštukuje, i zagleda se u rit, kao da nekoga
očekiva...

Utom, eto koraka, po pesku žvaću, i žure, k'o da znaju kuda i zašto
špaciraju. Četir' se senke zaustaviše nad Vižljom, pa mu sljuštiše
sunce, a bi mu jasno da nije Braca skeledžija.

Jelte, moš'te se maći, ljuštite mi sunce, kaza im.

Vitoljub Straživuk, Vižlja?, pitaše.

Htede da upita ko ište, ali očuta, znade da su, nad njim, tuđi neki ljudi, kak'i sad bazaju selima, do zemlje im vise zapravo crni kaputi; a tu i onaj kartaroš, zacelo mustra neka, crnkaputaš, što odocnelom štamptom barata: a ti, družo Vižljo, tjeraš svinje u rit, a narod gladije, dok će Vižlja njemu: ama, jok, gospodine keko, svrn'o na Dunav, da operem dupe. A tako, oca ti kulačkog!

Na kamaru, nabacaše psovku na psovku, dovukoše Vižlju u selo, izbiše mu po' šake zubi, pa ga ostaviše, krvava, među paore, domaćine vezane u crkvenoj porti, da im đilkoši, fukara seoska, Cigani nekakvi, što zalajaše, k'o nesite kere razglođu obraz.

I tada, k'o pljusak, sa crkvenih dudova, mesto masnih dudinja, kanuše zrele, kanda crvene gusenice, izjedoše senke ljudi i parloge jendeka i drumova; neka gladna, crvena tonja nad atare i pustare nadvi se, i začuta selom.